

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента,
доцента кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Заярнюка Олексія Васильовича

на дисертаційну роботу

МІЛЬТО ВОЛОДИМИРА АНАТОЛІЙОВИЧА

**«ІНСТИТУЦІЙНЕ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ
ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ»,**

подану до захисту на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 Економіка

Рецензію складено на основі вивчення дисертаційної роботи та опублікованих здобувачем результатів дослідження, матеріалів, які містять підтвердження щодо практичного впровадження результатів.

Обґрунтування актуальності теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами.

Дисертаційна робота Володимира Анатолійовича Мільто присвячена вирішенню актуальної наукової проблематики, а саме: розробленню теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій щодо формування інституційно-економічного забезпечення політики енергозбереження в Україні в умовах реалізації Європейського зеленого курсу. Актуальність теми дослідження визначається сучасними глобальними тенденціями декарбонізації економіки, необхідністю підвищення енергоефективності національного господарства, забезпеченням енергетичної безпеки держави та адаптацією української економіки до європейських стандартів сталого розвитку.

Особливого значення обрана тема набуває в умовах повномасштабної військової агресії проти України, яка суттєво трансформувала функціонування енергетичного сектору, призвела до масштабних руйнувань енергетичної інфраструктури, зростання енергетичних ризиків та необхідності пошуку нових моделей управління процесами енергозбереження. У цих умовах енергозбереження перестає бути виключно напрямом ресурсної економії та перетворюється на важливий чинник забезпечення економічної стійкості, конкурентоспроможності підприємств, енергетичної незалежності держави та її післявоєнного відновлення. Автор обґрунтовано доводить, що ефективність державної політики у сфері енергозбереження залежить не лише від фінансового забезпечення чи технологічної модернізації, а передусім від якості інституційного середовища, узгодженості дій органів державної влади, бізнесу та громадянського суспільства.

Важливою перевагою дисертаційної роботи є її комплексний міждисциплінарний характер. Автор інтегрує положення інституційної економіки, економіки сталого розвитку, теорії державного регулювання,

економетрики та сучасних концепцій Європейського зеленого курсу, що дозволило сформулювати цілісне бачення механізмів реалізації політики енергозбереження. Наукові результати дослідження спрямовані не лише на розвиток економічної теорії, а й на вирішення практичних завдань державної політики, що суттєво підвищує прикладне значення дисертації.

Таким чином, тема дисертаційної роботи є надзвичайно актуальною, відповідає сучасним викликам розвитку економіки України, пріоритетам державної політики та європейської інтеграції, а отримані результати мають вагомe наукове й практичне значення.

Тема дисертаційного дослідження повністю відповідає пріоритетним напрямкам модернізації національної економіки та узгоджується з планом науково-дослідної роботи кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності Центральноукраїнського національного технічного університету за темою «Інноваційно-інвестиційні пріоритети розвитку національної економіки в контексті забезпечення сталості та стійкості» (номер державної реєстрації 0124U000030).

Особистий внесок здобувача у виконання зазначеної науково-дослідної роботи полягає в розробленні концептуально-структурної моделі інноваційного механізму стимулювання енергоефективності на мікро- та мезорівнях. Запропонована модель спрямована на підвищення адаптивності та стійкості суб'єктів господарювання в умовах зростання воєнно-економічної невизначеності.

Загальна характеристика структури, змісту та результатів дисертації

У першому розділі дисертаційної роботи досліджено теоретико-методологічні засади політики енергозбереження в умовах реалізації Європейського зеленого курсу. Автором узагальнено еволюцію наукових поглядів на енергозбереження: від забезпечення енергетичної безпеки до його розуміння як складової сталого розвитку, систематизовано відповідні теоретичні підходи та внесок вітчизняних і зарубіжних учених (підп. 1.1). Розкрито інституційне забезпечення політики енергоефективності як систему взаємодії органів державної влади, бізнесу, територіальних громад і міжнародних партнерів (підп. 1.2). Систематизовано регуляторні, економічні, інформаційні та ринкові інструменти стимулювання енергозбереження, визначено їхні переваги й обмеження. Сформовано методологічну основу дослідження шляхом поєднання системного, інституційного, економічного та економетричного підходів до оцінювання результативності відповідної державної політики (підп. 1.3).

У другому розділі проаналізовано сучасний стан політики енергозбереження в Україні, тенденції розвитку енергетичного сектору, інституційні чинники та інвестиційне забезпечення енергоефективності. На основі статистичних даних, міжнародних рейтингів та офіційних звітів охарактеризовано динаміку енергоємності економіки, інвестиційну активність, функціонування енергетичного ринку та вплив воєнних ризиків.

Виявлено недостатню узгодженість дій органів державної влади й учасників енергетичного ринку.

Автором здійснено економетричне оцінювання взаємозв'язків між інституційними чинниками, обсягами фінансування та результативністю політики енергозбереження. Обґрунтовано систему відповідних показників і встановлено статистично значущі залежності між якістю інституційного середовища та ефективністю державних програм. Окрему увагу приділено економічним стимулам та інституційним бар'єрам розвитку енергозбереження.

У третьому розділі сформовано науково-практичні засади вдосконалення інституційно-економічного забезпечення політики енергозбереження в Україні. Визначено стратегічні напрями її розвитку на основі поєднання інституційних, економічних, цифрових та екологічних інструментів, а також інтеграції принципів Європейського зеленого курсу в національну систему управління енергоефективністю (підп. 3.1).

Запропоновано модель інституційно-економічного забезпечення політики енергозбереження, яка охоплює інституційний, фінансовий і результативний блоки та передбачає координацію діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, бізнесу й міжнародних партнерів. Представлено інструментарій оцінювання інституційної ефективності, зокрема інтегральний індекс, що враховує інституційну, фінансову, технологічну, цифрову та результативну складові (підп. 3.2). Крім того, удосконалено підхід до оцінювання економічної ефективності інвестицій в енергозбереження з урахуванням державної підтримки, інституційних стимулів і бар'єрів. Розроблено механізм стимулювання енергоефективності на мікро- та мезорівнях, який охоплює функціональні блоки, моніторинг результативності й інструменти підтримки управлінських рішень. Запропонована дорожня карта реалізації політики енергозбереження до 2035 року, яка враховує сценарії економічного розвитку, воєнні ризики, інвестиційні потреби та перспективи інтеграції України до європейського енергетичного простору.

Загалом зміст розділів є логічно структурованим, методологічно послідовним і практично орієнтованим. Представлені результати формують належне підґрунтя для висновків та рекомендацій дисертації.

Наукова новизна дисертаційної роботи

Наукова новизна дисертаційної роботи Володимира Анатолійовича Мільто полягає в поглибленні теоретико-методологічних засад та розробленні науково-практичного інструментарію інституційно-економічного забезпечення політики енергозбереження в Україні в умовах реалізації Європейського зеленого курсу, посилення воєнних ризиків та необхідності післявоєнного відновлення національної економіки.

До найвагоміших результатів, одержаних уперше, належить сформована автором цілісна модель інституційно-економічного забезпечення політики енергозбереження, яка охоплює інституційний, фінансовий та результативний

блоки. Для кожного з них визначено систему показників і встановлено функціональні взаємозв'язки, що дають змогу комплексно оцінювати вплив інституційної спроможності й фінансового забезпечення на результативність державної політики у сфері енергозбереження. На відміну від наявних підходів, запропонована модель узгоджує стратегічні орієнтири Європейського зеленого курсу з національними пріоритетами енергетичної безпеки, економічної стійкості та післявоєнного відновлення України.

Вагомим науковим здобутком є розробка авторського інтегрального індексу інституційної ефективності політики енергозбереження. Запропонований індекс забезпечує кількісне оцінювання інституційної спроможності реалізації політики енергозбереження та дає змогу здійснювати порівняння і рейтингування країн, регіонів та підприємств, а також ідентифікувати сильні й проблемні складові відповідних систем управління.

Уперше систематизовано особливості впливу воєнного чинника на політику енергозбереження та обґрунтовано його дію на інституційне середовище, інвестиційну активність, рівень енергетичної безпеки й результативність впровадження енергоефективних заходів, що дало змогу розширити традиційне розуміння політики енергозбереження та розглядати її не лише як інструмент ресурсної економії й декарбонізації, а й як важливий елемент економічної стійкості та відновлення держави.

Істотне наукове та прикладне значення має розроблений інноваційний механізм стимулювання енергоефективності на мікро- та мезорівнях, який охоплює інституційний, фінансовий, технологічний, цифровий та організаційний блоки, а також систему моніторингу, оцінювання результативності й підтримки управлінських рішень. Науковою перевагою запропонованого механізму є комплексне поєднання інституційних перетворень, економічних стимулів, фінансових інструментів, заходів державної підтримки, цифрових технологій та інструментів стратегічного планування.

У дисертації удосконалено методичний підхід до оцінювання ефективності політики енергозбереження шляхом формування системи інституційних індикаторів, що охоплюють якість регуляторного середовища, рівень міжвідомчої взаємодії, дієвість державного контролю, цифровізацію управління та результативність виконання державних програм. Це забезпечує можливість не лише фіксувати кінцеві показники енергоефективності, а й визначати інституційні чинники, які зумовлюють досягнення відповідних результатів.

Удосконалено підхід до оцінювання економічної ефективності інвестицій у сфері енергозбереження, який, поряд із традиційними фінансово-економічними показниками, враховує інституційні стимули й бар'єри, механізми державної підтримки та вплив управлінських рішень на кінцеві результати реалізації енергоефективних проєктів. Застосування такого підходу розширює можливості обґрунтування інвестиційних рішень і визначення пріоритетних напрямів фінансування заходів з енергозбереження.

Подальшого вдосконалення набули методичні підходи до стратегічного планування розвитку політики енергозбереження, практичним утіленням яких є розроблена дорожня карта її реалізації до 2035 року. Дорожня карта визначає послідовність інституційних перетворень, часові рамки та зміст основних етапів, обсяги й джерела ресурсного забезпечення, напрями технологічної модернізації та цифровізації, відповідальних учасників і очікувані результати. Її відмінністю є врахування прогностичних сценаріїв, воєнних ризиків, інвестиційних потреб та вимог Європейського зеленого курсу.

Подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо ролі інституцій у реалізації політики енергозбереження через поглиблення взаємодії органів державної влади, бізнесу, територіальних громад і міжнародних фінансових організацій. Розвинуто науково-методичні підходи до формування інституційно-економічної моделі політики енергозбереження на основі поєднання економічних, інституційних, екологічних і цифрових інструментів управління. Поглиблено підходи до адаптації національної політики енергозбереження до вимог Європейського зеленого курсу шляхом узгодження вітчизняних механізмів управління з європейськими принципами декарбонізації, підвищення енергоефективності та забезпечення сталого розвитку.

Загалом одержані наукові результати є логічно взаємопов'язаними, характеризуються належним рівнем теоретичної обґрунтованості, методичної завершеності та практичної спрямованості. Їх сукупність становить вагомий внесок у розвиток теоретичних і прикладних засад державної політики енергозбереження, інституційної економіки, енергетичної безпеки та сталого розвитку України.

Практичне значення одержаних результатів

Прикладна цінність та дієвість розробок Мільто Володимира Анатолійовича підтверджуються їх упровадженням у діяльність таких установ і підприємств як: Акціонерного товариства «Фонд декарбонізації України» (довідка № 267/02-26/1 від 27.02.2026 р.) під час визначення пріоритетних напрямів фінансування низьковуглецевої інфраструктури й енергетичної модернізації будівель, а також підготовки рекомендацій щодо оцінювання економічної доцільності екологічних проєктів; ТОВ «Агропромсфера» (довідка № 123 від 04.03.2026 р.) у процесі формування корпоративної політики енергозбереження, оцінювання результатів застосування сучасної техніки за показниками зменшення споживання пального та впровадження принципів Європейського зеленого курсу в аграрному секторі; ДП «Державний науково-дослідний та проєктно-вишукувальний інститут «НДІПРОЕКТРЕКОНСТРУКЦІЯ»» (довідка № 119-15/к від 06.03.2026 р.) під час інформаційно-аналітичного супроводу роботи Комісії Міністерства розвитку громад та територій України з розгляду питань надання допомоги для придбання незалежних джерел електричної енергії, утвореної відповідно до наказу № 25-ОД від 03.02.2026 року.

Крім того, теоретичні та методичні положення дисертаційної роботи впроваджено в освітній процес Центральноукраїнського національного технічного університету під час викладання навчальних дисциплін «Глобалізація та національна безпека», «Публічне адміністрування» та «Міжнародні економічні відносини» (довідка № 41-15/51-72 від 12.01.2026 р.).

Повнота відображення результатів дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційного дослідження достатньою мірою апробовано та висвітлено в наукових працях автора. Тематика опублікованих праць повністю відповідає предмету дослідження та охоплює всі основні напрями дисертаційної роботи: інституційне забезпечення політики енергозбереження, державне регулювання розвитку альтернативної енергетики, економічну ефективність інвестицій у сферу енергоефективності, оцінювання екологічних ризиків, стратегічні напрями розвитку енергетики України в умовах воєнних викликів та реалізації Європейського зеленого курсу.

Основні положення дисертації доповідалися та обговорювалися на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, що підтверджує належний рівень апробації отриманих результатів та їх позитивне сприйняття науковою спільнотою. Це свідчить про достатню повноту висвітлення основних положень дисертаційної роботи та відповідність вимогам щодо апробації результатів дослідження.

Структура дисертації

Загальний обсяг дисертаційної роботи Володимира Анатолійовича Мільто становить 259 сторінок, із них 207 сторінок припадає на основний текст. Структура роботи відповідає логіці проведеного дослідження, охоплюючи вступ, три змістовно взаємопов'язані розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Теоретичні положення та результати розрахунків унаочнено в 56 таблицях і 4 рисунках. Бібліографічна база налічує 134 джерела, які викладено на 16 сторінках.

Окремі дискусійні питання і зауваження

Позитивно оцінюючи високий науковий рівень дисертаційної роботи, її актуальність та практичну значущість, доцільно висловити окремі зауваження, які мають переважно дискусійний характер і не знижують загальної цінності проведеного дослідження.

1. У дисертаційній роботі політика енергозбереження розглядається переважно на загальнодержавному рівні, тоді як територіальна неоднорідність умов її реалізації висвітлена менш детально. Регіони України істотно відрізняються за структурою економіки, рівнем пошкодження енергетичної інфраструктури, ресурсною спроможністю територіальних громад та доступом до інвестицій. У зв'язку із цим доцільно було б виокремити типи

регіонів та здійснити диференціації рекомендованих інструментів політики енергозбереження відповідно до їхніх вихідних умов та потреб відновлення.

2. Значний інтерес становить запропонований автором інтегральний індекс інституційної ефективності політики енергозбереження. Разом з тим доцільно було б більш детально обґрунтувати процедуру визначення вагових коефіцієнтів окремих складових інтегрального показника, що сприяло б подальшому практичному використанню запропонованої методики іншими дослідниками та органами державного управління.

3. Запропонований інноваційний механізм інституційно-економічного забезпечення політики енергозбереження характеризується високим рівнем комплексності та практичної спрямованості. Водночас перспективним напрямом подальших досліджень могло б стати розроблення системи кількісного моніторингу результативності функціонування запропонованого механізму на регіональному рівні із використанням цифрових інформаційно-аналітичних платформ.

4. Запропонована дорожня карта реалізації політики енергозбереження до 2035 року передбачає значний комплекс інституційних, фінансових і нормативно-правових заходів. Водночас доцільно було б чіткіше узгодити послідовність цих заходів з етапами імплементації актуальних положень енергетичного законодавства Європейського Союзу, зокрема вимог щодо енергоефективності будівель, енергетичного аудиту та систем енергетичного менеджменту. Визначення регуляторних передумов, очікуваних термінів адаптації відповідних норм у національному законодавстві та можливих правових колізій підвищило б реалістичність дорожньої карти та полегшило її використання у процесі європейської інтеграції України.

5. У дисертаційній роботі автором обґрунтовано дорожню карту реалізації інноваційного механізму енергозбереження до 2035 року із загальною потребою у фінансуванні 18,5 млрд євро та прогнозованим щорічним енергетичним ефектом близько 9,86 ТВт·год. Для розрахунків використано питомий коефіцієнт енергозбереження, визначений на основі результатів портфеля проєктів Е5Р, припущення щодо частки коштів, яка трансформується у безпосередній енергоефективний ефект. Водночас перенесення результативності окремого портфеля проєктів на загальнонаціональний масштаб потребує додаткового обґрунтування, оскільки ефективність інвестицій може істотно відрізнятися залежно від сектору, типу технології, регіональних умов, масштабу проєктів та воєнних ризиків. Доцільно було б доповнити розрахунки галузевою диференціацією коефіцієнтів, аналізом граничної віддачі від нарощування фінансування, урахуванням ризику подвійного зарахування ефектів та перевіркою результатів за альтернативними сценаріями вартості енергії та фактичного освоєння коштів.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Мільто Володимира Анатолійовича «Інституційне та економічне забезпечення політики енергозбереження в Україні в умовах

реалізації Європейського зеленого курсу» є завершеною самостійною науковою працею, виконаною на високому теоретико-методологічному рівні, у якій вирішено важливе наукове завдання щодо розвитку теоретико-методичних засад та розроблення практичних рекомендацій із формування сучасного інституційно-економічного забезпечення державної політики енергозбереження в Україні. Отримані автором результати характеризуються належним рівнем наукової новизни, теоретичної обґрунтованості, практичної значущості та достовірності. Запропоновані наукові положення, методичні підходи та практичні рекомендації є логічно взаємопов'язаними, достатньо аргументованими, мають прикладну спрямованість та можуть бути використані під час формування державної політики енергозбереження, реалізації програм енергоефективності, розроблення стратегій післявоєнного відновлення України та адаптації національної економіки до вимог Європейського зеленого курсу. Основні результати дисертації достатньою мірою апробовані, опубліковані у фахових наукових виданнях та впроваджені у практичну діяльність органів державної влади, регіональних інституцій розвитку, підприємств і закладу вищої освіти, що підтверджує їх наукову та практичну цінність. За актуальністю теми, рівнем наукової новизни, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів, обґрунтованістю сформульованих висновків дисертаційна робота Мільто Володимира Анатолійовича відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами), а її автор Мільто Володимир Анатолійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»).

Рецензент:

кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри
економіки, менеджменту та
та комерційної діяльності

Олексій ЗАЯРНЮК

Підпис Олексія ЗАЯРНЮКА засвідчую:

Проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків
Центральноукраїнського національного
технічного університету

Андрій ТИХИЙ